

Słoneczne dni

Bibliografia:

- Źródło: Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Warszawa 1999, s. 19–26.
- Źródło: Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Warszawa 1999, s. 57–73.
- Źródło: Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Warszawa 1999, s. 96–102.

Jan Bytnar z kolegami

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Twoje cele

- poznasz cechy i zainteresowania bohaterów *Kamieni na szaniec*,
- rozpoznasz występujący w utworze Aleksandra Kamińskiego typ narracji i określisz jego funkcję,
- zgromadzisz słownictwo nazywające cechy Rudego, Alka oraz Zośki,
- zredagujesz list.

Więcej informacji o *Kamieniach na szaniec* Aleksandra Kamińskiego znajdziesz w lekcji zatytułowanej [Kto? Gdzie? Kiedy?](#).

Lata między dwiema wojnami światowymi to okres rozkwitu polskiej literatury, kultury, rozwoju gospodarczego. W tym czasie przyszło na świat pokolenie, które po okresie zaborów jako pierwsze urodziło się w wolnej Polsce. Beztroskie dzieciństwo i wiek nastoletni skończyły się wraz z wybuchem II wojny światowej. Był to moment, gdy młodzi ludzie właśnie rozpoczynali dorosłe życie.

Zapoznaj się z filmem poświęconym pokoleniu dorastającym w latach międzywojennych, a następnie wykonaj polecenia.

O pokoleniu dorastającym w latach międzywojennych

JĘZYK POLSKI

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R17COBXtHzJdh>

Film pt.: „O pokoleniu dorastającym w latach międzywojennych”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Film z audiodeskrypcją pt. „O pokoleniu dorastającym w latach międzywojennych”. Nagranie rozpoczyna plansza tytułowa. Następnie na ekranie pojawia się kobieta, która siedzi za biurkiem w lekko przyciemnionym pokoju. W filmie wyświetlane są również plansze z informacjami, grafikami, zdjęciami.

Polecenie 1

Określ uczucia, jakie mogły towarzyszyć młodym ludziom wchodzącym w dorosłość w czasach wojny. Zwróć uwagę na fakt, iż ten etap życia powszechnie uważa się w życiu człowieka za jeden z najszcześniejszych i długo wyczekiwanых. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 2

Odwołując się do informacji zawartych w filmie, sformułuj dwa argumenty potwierdzające stwierdzenie, że pokolenie Alka, Zośki i Rudego można nazwać prawdziwymi bohaterami swoich czasów.

Polecenie 3

W odniesieniu do treści filmu rozważ, jakie wartości w życiu młodego człowieka są najważniejsze. Czy zmieniają się one w zależności od okoliczności, a może są takie same bez względu na czasy, w których przyszło żyć wchodzącym w dorosłość nastolatkom? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Zapoznaj się z przytoczonym poniżej fragmentem powieści *Kamienie na szaniec* Aleksandra Kamińskiego, a następnie wykonaj ćwiczenia.

” Aleksander Kamiński

Kamienie na szaniec

Cała istota [Rudego](#) ześrodkowała się w jego oczach i czole, odzwierciedlając wybitną inteligencję. Uzupełniający charakter ludzkie zespół Buków [...] urodzonego intelektualistę Rudego ściągał do konkretów przyziemnego życia. Przy czym owo przyziemne życie uosobione zostało w postaci... kucharstwa. Mianowicie na każdej wycieczce, na każdej wyprawie, na każdym obozowisku Rudy był kucharzem Buków. [...]

Istota Rudego była inna. To nie był chłopiec o talencie kucharskim. Był to chłopiec o dużej, wszechstronnej skali talentów w ogóle, ale ujawniło się to dopiero z biegiem lat. [...]

To jednak, co zdecydowało o popularności Rudego w zespole, nie miało nic wspólnego z kucharstwem. To coś oparte było na talentach artystycznych Rudego i na jego zamiłowaniu do majsterkowania. [...]

[Alek](#) [...] był najlepszym narciarzem zespołu. Narciarzem narwanym, narciarzem niepokojącym rodziców i [Zeusa](#), [...].

Ten niespokojny duch narciarski był tylko częścią osobowości Alka, która cała była niespokojna, spragniona niecodzienności, stęskniona do nadzwyczajności. [...]

Są w kraju domy rodzinne, w których istnieją warunki dające możliwość zdrowego rozwoju psychicznego i fizycznego zarówno rodzicom, jak i dzieciom. W domach tych jest wystarczająca skala zarobków, bez których jakże trudno o normalne ludzkie życie. Jest także harmonia wśród członków rodziny, oparta na wzajemnej dobrej woli i uступliwości. Jest pewien poziom kulturalny, umożliwiający udział w przeżyciach całego świata i w dorobku przeszłych pokoleń. Jest wreszcie specjalna atmosfera, którą trudno określić, a którą poznaje się tylko po skutkach: poszczególnych członków rodziny łączy mocna więź, dom jest ostoją i otuchą, dodaje odwagi, zapewnia spokój.

Takimi właśnie dobrymi domami rodzinnymi były domy Alka i Rudego. Ojcowie każdego z nich byli ludźmi biorącymi czynny udział w życiu społecznym. Matki obu chłopców były kobietami życzliwymi i mądrymi. Oba te domy nie znały się jednak, nie

utrzymywały ze sobą stosunków. Dom Alka był domem kierownika fabryki. Dom Rudego – to dom inteligencki pierwszego inteligenckiego pokolenia. Ojciec Rudego był pierwszym w swej chłopskiej rodzinie, który, pozostawiwszy wieś, poszedł do szkół miejskich i do miasta.

Rudy i Alek mieli wyjątkowo szczęśliwe warunki młodości: dobry dom, dobra szkoła, dobra organizacja młodzieżowa; a wszystkie te czynniki współdziałały ze sobą i wzajemnie się wspierały. [...]

Warunki te ułatwiły kształtowanie się dobrych charakterów. Ale właściwa i pełna zasługa, że Alek i Rudy stali się tym, czym się stali, przypada w udziale samym tym chłopcom i ich woli, z jaką chwycili w dłonie ster swego życia. [...]

W Alku zacięcie przywódcze zaznaczyło się wcześniej. Nie miało ono nic wspólnego z „wodzostwem”, posiadało charakter naturalnego, koleżeńkiego przodownictwa. Ten wysoki, zawsze uśmiechnięty dryblas, niepotrafiący mówić spokojnie, przeżywający każdy czyn i każdy problem, duszę całą wkładający w każdą rozmowę i w każdą pracę – miał w sobie coś, co przyciągało doń kolegów. [...]

Z biegiem czasu skupiła się wokół Alka grupka pięciu, sześciu kolegów, niemal wielbicieli. [...] Tak powstał sławny w ciągu paru lat wśród Buków – Klub Pięciu. Klub wsławił się zdobyciem niebezpiecznych tatrzańskich zboczy, składał się z wybitnych narciarzy oraz wielbicieli powieści [Jacka Londona](#) i przygód.

– Jeśli my, Klub Pięciu – powiedział któryś z nich jednego razu – nie dokonamy w życiu jakichś wielkich rzeczy, to chyba tylko przez

wyjatkową złośliwość losu.

Jakie to miały być wielkie rzeczy, których dokonać pragnęli – z tego zdawano sobie sprawę w sposób bardzo mętny. Może to będzie przepłynięcie kajakiem żaglowym z Gdyni do Sztokholmu? Może wynalezienie nowego typu samolotu?

Rudy przysłuchiwał się z dala marzeniom Klubu Pięciu i z dala obserwował jego wyczyny. Nie należał do Klubu. [...] Ale refleksyjna natura Rudego wolą się trzymać z boku. Mniej go pociągały wyczyny sportowe, mniejsza była tęsknota do przygody na lądzie i morzu. Jego istotnym światem był świat uczuć i myśli. Tam szukał swojej przygody. [...] Wystarczyło wziąć jakąkolwiek książkę do ręki, wystarczyło zacząć poważniejszą rozmowę, wystarczyło zamknąć oczy i pozostać w samotności, aby natychmiast do mózgu i serca zaczęły kołatać natrętne, ciągle niepokojące problemy społeczne, kulturalne, filozoficzne.

Był wśród Buków chłopiec, który wyróżniał się bardziej od innych. – Urodzony organizator – mówili o nim nauczyciele, [...]. – Urodzony przywódca – stwierdzono w harcerstwie, [...]. Rozumni rodzice, ceniąc w chłopcu posiadany [przezeń](#) dar, usiłowali – skutecznie – związać owo zacięcie przywódcze syna z nastawieniem do służenia innym. Wiedzieli: przywódca-egocentryk – to niebezpieczeństwo, przywódca o typie przewodnika w pracach społecznych – to wartość społeczna. [...]

Uroda [Zośki](#) nie była jedyną zasłoną, która utrudniała dostrzeżenie męskiej strony jego charakteru. Drugą taką zasłoną był stosunek Zośki do domu i do matki. Chłopiec ten nie czuł się nigdzie tak

dobrze jak właśnie w domu, z nikim nie przyjaźnił się tak serdecznie jak właśnie z matką. „Matka zastępuje mi kolegów i przyjaciół” – zwierzył się kiedyś na kartkach swego pamiętnika. [...] Zośka do domu przywiązany był wyjątkowo silnie. Godzinami całymi prowadził koleżeńskie rozmowy z ojcem – profesorem, z matką – działaczką społeczną, z siostrą. Albowiem w domu rodzinnym Zośki było w zwyczaju omawianie wspólnie zagadnień i kłopotów z zakresu prac każdego z rodziców i każdego z dzieci. Dzieci radziły się ojca i matki. Matka i ojciec pytali o opinię dorastające dzieci. [...] Życie matki Zośki przed ślubem było całkowicie wypełnione pracą społeczną wychowawcy. Po przyjściu na świat dzieci uznała ich wychowanie za główny cel dalszego życia i – choć ciężko to jej przyszło – odeszła od wielu dawnych prac umiłowanych, zachowując jako główną osobistą przyjemność to tylko, co się z nową drogą życia uzgodnić dało. [...] Zośka był to chłopiec o wyjątkowych zdolnościach, wybitnej inteligencji teoretycznej i praktycznej. Wszystkim się interesował i gdziekolwiek zwrócił umysł, czegokolwiek się tknął – towarzyszyły mu szybkie i łatwe osiągnięcia. Jak to często bywa z chłopcem zdolnym – Zośka nie przepracowywał się zanadto w szkole. Uczył się na czwórki. W jednym półroczu przyniósł nawet na cenzurze większość trójek. [...]

Uroda, wdzięk w sposobie bycia oraz pochłonięcie życiem domowym – wszystko to osłaniało i kryło przed otoczeniem naturę Zośki. Częściowo „dekonspirowały” go sporty. Zośka wyróżniał się w strzelectwie, w hokeju i w tenisie, zdobywając w turniejach międzyszkolnych szereg pierwszych miejsc.

[...]

Zośka był niemal zawsze zwycięzcą. Zwycięstwa kierowały [nań](#) spojrzenia kolegów. Równocześnie zaczęto stwierdzać rzecz inną: Zośka był uparty, uparty w sposób niezwykle drażniący. Rzadko to się zdarzało. Przeważnie albo nie zajmował stanowiska wobec rozgrywających się wypadków, albo też ustępował nalegającym. Gdy jednak zaciął się w jakiej decyzji – nic go nie mogło przełamać. Szczególnie gdy upór wsparł się o inny potężny czynnik duszy Zośki – o ambicję.

[...]

Całe otoczenie Zośki – i Buki, i szkoła, i dom – wiedziało o nim jedno: chłopiec ten umie przewidywać i umie zarządzać. Zaś trafne przewidywanie i dobre zarządzanie są istotą organizacji. Zośka był niewątpliwie dobrym organizatorem.

Klasa Alka, Rudego i Zośki zdała maturę; osiemnastoletni Rudy jako prymus i dziewiętnastoletni Alek jako „średniak”. W początkach czerwca 1939 roku cała grupa Buków spośród klasy maturzystów wyruszyła pod wodzą Zeusa na dziesięciodniową wycieczkę w Beskidy Śląskie.

[...]

Najpierw mówił Rudy i jak zwykle uogólniał zagadnienie:

– Nie ma co gadać, powiodło nam się! Mieliśmy dobrą szkołę, potrafiliśmy stworzyć zespół koleżeński. Staliśmy się grupą przyjaciół. [Noblesse oblige](#). Nie wolno spatałaszyć szans, które dostaliśmy do rąk.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, jakie znaczenie w odniesieniu do pokolenia urodzonego w międzywojniu mają słowa autora *Kamieni na szaniec* – „chwycili w dłonie ster swojego życia”.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj do imion bohaterów *Kamieni na szaniec* ich umiejętności i zainteresowania.

Alek

talenty artystyczne

narciarstwo

sporty

kucharstwo

przywództwo

Rudy

przywództwo

majsterkowanie

organizacja

Zośka

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Chłopcy z grupy Buków...

- ☐ nie zdawali sobie sprawy z odpowiedzialności, która na nich ciążyła.
- ☐ nie lubili się uczyć i z ulgą odebrali świadectwa ukończenia gimnazjum.
- ☐ uważali, że nie zostali właściwie przygotowani do życia.
- ☐ zdawali sobie sprawę, jak wielka odpowiedzialność na nich ciąży i jaki dług wobec społeczeństwa mają do spełnienia.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 4

Połącz w pary imiona bohaterów *Kamieni na szaniec* z informacjami na temat ich rodziców.

Alek	matka: działaczka społeczna, ojciec: profesor
Zośka	ojciec: pierwszy w rodzinie chłopskiej, który ukończył szkołę i zamieszkał w mieście
Rudy	ojciec: kierownik fabryki

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

” Aleksander Kamiński

Kamienie na szaniec

Kiedyś cały zespół Buków związał się z działalnością Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej, w którym dział młodzieżowy

objął profesor Domański – Zeus. Kiedy indziej wzięto na siebie wielki trud porządkowania mogił żołnierskich. I to, i tamto było bezpośrednio pożyteczne, ale na dnie wszystkiego wciąż leżała niepewność: czy to jest jednak to, o co chodziło? Stosunkowo najsilniej związali się w tym przejściowym czasie z pracą komórki więziennej, tzw. Komórką Andrzeja.

[...]

W drugiej połowie 1940 i w początkach 1941 roku na pierwszy plan wybiło się w zespole Buków samokształcenie. Właściwie już od października 1939 roku uczyli się i dyskutowali. Jedni z pierwszych w Warszawie zorganizowali komplety matematyki, fizyki oraz cykle dyskusji historycznych i światopoglądowych. Ale w tym właśnie czasie, na przełomie 1940 i 1941 roku, ogarnęła ich istna pasja nauki i dyskutowania. Jakby na przekór ponurej rzeczywistości, wbrew nastrojom paniki, jaka ogarnęła Warszawę na skutek olbrzymich łapanek do Oświęcimia, przeprowadzonych w sierpniu i wrześniu 1940 roku, wbrew beznadziei politycznej, spowodowanej katastrofą Francji, wbrew strasznym warunkom ciężkiej drugiej wojennej zimy, wbrew temu wszystkiemu młodzi ci ludzie z zaciętym uporem co dzień odrabiali samym sobie wyznaczone przydziały naukowe i parę razy w tygodniu organizowali wieczory dyskusyjne.

[...]

W tym też czasie Zośka, Alek, Rudy i kilku innych wstąpiło do Szkoły Budowy Maszyn im. Wawelberga. Uczyli się starannie, choć nie była to szkoła, do której by uczęszczali w czasach normalnych. W każdym jednak razie była to szkoła i normalna nauka. Dawała więcej niż

komplety, szczególnie gdy się lekcje uzupełniało samokształceniem i „naciągało” profesorów na dodatkowe wyjaśnienia.

Źródło: Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Warszawa 1999, s. 96–102.

Ćwiczenie 5

Odwołując się do przytoczonego fragmentu i całej powieści *Kamienie na szaniec*, wymień typy narracji występujące w utworze i określ ich funkcje.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Na podstawie przytoczonego powyżej fragmentu zaznacz prawidłowe dokończenie zdania. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Od wybuchu wojny chłopcy...

- ☐ zrezygnowali z bycia harcerzami.
- ☐ kształcili się w kierunku bycia pielęgniarzami.
- ☐ planowali ucieczkę z Polski.
- ☐ mieli silną potrzebę samorozwoju i kształcenia.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 7

Rozważ, czym musieli się cechować młodzi ludzie, by podjąć nierówną walkę z okupantem. Wskaż właściwe cechy.

☐ samodzielni

☐ wyjątkowi

☐ aroganccy

☐ bezkrytyczni

☐ empatyczni

☐ ambitni

☐ bohaterscy

☐ dzielni

☐ niepokorni

☐ niedojrzali

☐ egoistyczni

☐ tchórzliwi

☐ przeciętni

☐ ugodowi

☐ odważni

Ćwiczenie 8

Na podstawie przytoczonych fragmentów oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

Stwierdzenie	P	F
Klub Pięciu spędzał czas, wspinając się po niebezpiecznych tatrzańskich zboczach.	☐	☐
Alek był wszechstronnie uzdolniony i odkrywał to z biegiem lat.	☐	☐
Zośka miał silną relację z matką.	☐	☐
Ojcowie Alka i Rudego brali czynny udział w życiu społecznym.	☐	☐
Chłopcy w Klubie Pięciu mieli sprecyzowane plany na przyszłość.	☐	☐
Członkowie Buków nie wiedzieli, w jaki sposób mogą aktywnie działać w czasach wojny	☐	☐
Alek, Rudy i Zośka mieli silną potrzebę dalszego kształcenia się po zdaniu matury.	☐	☐

Ćwiczenie 9

Odwołując się do informacji zawartych w przytoczonych powyżej fragmentach powieści, uzupełnij podane poniżej zdania.

1. Dzięki częstym spotkaniom grupa była ze sobą bardzo zżyta.
2. zdawał sobie sprawę z szansy, która została dana jemu i jego kolegom i wiedział, że tej szansy nie można zmarnować.
3. Członkowie byli pewni, że są im pisane wielkie rzeczy. Wiedzieli, że tylko złośliwy może pokrzyżować te plany.
4. i w młodości mieli bardzo dobre warunki bytowe.
5. Otoczenie zauważało umiejętności organizacyjne oraz przywódcze .
5. Ojciec udowodnił, że dzięki determinacji, ambicji i ciężkiej pracy można odnieść społeczny sukces mimo pochodzenia.
6. Bohaterowie brali udział w tajnych z matematyki, fizyki i . Na spotkaniach tych poruszano także ważne problemy polityczne czy .

Ćwiczenie 10

Poznający wojenną rzeczywistość i walczący z wrogiem „Kolumbowie” odznaczali się niezwykle szlachetną postawą. Znajdź ukryte wśród liter synonimy wyrazu „szlachetny”. Kliknij pierwszą literę znalezionego wyrazu i trzymając naciśnięty przycisk myszki, przeciągnij kursor do ostatniej litery.

U	Y	I	S	O	O
C	T	O	S	I	U
Z	I	E	Y	E	P
C	O	T	R	A	O
I	W	Y	B	E	R
W	Z	C	O	Y	Z
Y	Y	Z	D	W	Ą
H	Z	N	E	A	D
A	R	Y	S	R	N
S	P	O	S	P	Y
A	O	H	A	O	S
A	H	S	U	S	E

- ☐ UCZCIWY ☐ DOBRY ☐ PORZĄDNY ☐ PRYZWOITY ☐ ETYCZNY
☐ PRAWY

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 4

Sformułuj dwa argumenty dowodzące, że warto poświęcić życie za wolność. Każdy z argumentów zilustruj przykładem. Możesz odwołać się do powieści Aleksandra Kamińskiego – *Kamienie na szaniec*.

Polecenie 5

Zredaguj list do młodzieży z lat międzywojennych, w którym opisziesz, jaka jest młodzież w XXI wieku, czym się interesuje, co jest dla niej ważne itp. Pamiętaj o stronie formalnej listu.

Słownik

Alek

Maciej Aleksy Dawidowski

Rudy

Jan Bytnar

Zośka

Tadeusz Zawadzki

przezeń

przez niego

nań

na niego

Notatnik

Bibliografia

Heska-Kwaśniewicz K., (1998), *Braterstwo i służba: rzecz o pisarstwie Aleksandra Kamińskiego*, Katowice.

Strzembosz T. (red.), (1994), *Bohaterowie „Kamieni na szaniec” w świetle dokumentów*, Warszawa.

Wachowicz B., (2014), *Rudy, Alek, Zośka. Prawda o bohaterach „Kamieni na szaniec”*, Warszawa.